

UDC 398.21(582+161.2)

MOTIVE “CATCHING OF THE MOON” IN CHINESE AND UKRAINIAN FOLK FAIRY TALES ABOUT ANIMALS

I. Hryshchenko

Doctor of Sciences in Philology, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
70 Volodymyrska str., Kyiv, 44, Ukraine
hryshchenko_i@ukr.net, iryna.hryshchenko@univ.kiev.ua

O. Ivanovska

Doctor of Sciences in Philology, Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
70 Volodymyrska str., Kyiv, 44, Ukraine
honch@ukr.net

The article considers the investigation of motive “Catching of the Moon” in Chinese and Ukrainian folk fairy tales about animals. The object of research is Chinese folk fairy tale “How Monkeys took the Moon out of the well” and Ukrainian folk fairy tale “How Fox showed the wolf the butter”.

The purpose of this paper is to find motive “Catching of the Moon” in fairy tales, find out what is common and what is different in the texts, compare the common and different in Chinese and Ukrainian folk tales about animals with this motive, outline the perspectives for further research on the plots of fairy tales with the motive of “Catching of the Moon”. It is of importance to note that common in Chinese and Ukrainian folklore are preserved texts of fairy tales about animals. These texts belong to ancient folklore heritage. They indicate that the destruction of the sacred value has led to a loss of a fairy tale of magical function as part of the rite. Therefore, it contributed to the governance and development of an entertaining component.

It must be stressed that in Chinese fairy tale tradition, there are relatively few stories about animals (according to research, about 30). In Ukrainian fairy tale tradition, there are much more (over 210 units). In this connection particular importance should be attached to aspect that Chinese fairy tale has an instructive and didactic character with features of entertainment, but Ukrainian fairy tale belongs to the Trickster fairy tales. Research demonstrates the influence of later historical and cultural epochs in fairy tale texts.

© 2022 I. Hryshchenko, O. Ivanovska; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine and the Ukrainian Association of Sinologists on behalf of The Chinese Studies. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

It is of importance to note that Chinese folk fairy tale “How Monkeys took the Moon out of the well” has the same plot with the text of a folk fairy tale, which was recorded in Kazan province in the late 19th century. We assume that there is no text with this plot among Ukrainian fairy tales. This opens new perspectives for research in this direction.

To summarize, both fairy tales Chinese “How Monkeys took the Moon out of the well” and Ukrainian “How Fox showed the wolf the butter” have a similar motive for “Catching of the Moon”, but the texts are based on different traditional fairy folk plots.

Keywords: Chinese fairy folk tale, Ukrainian fairy folk tale, fairy tale about animal, motive, plot.

МОТИВ “ВИЛОВЛЮВАННЯ МІСЯЦЯ” У КИТАЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ КАЗЦІ ПРО ТВАРИН

І. В. Грищенко, О. П. Івановська

Стаття присвячена дослідженню мотиву “виловлювання місяця” у китайській та українській народних казках про тварин. Об’єктом дослідження є китайська народна казка “Як мавпи діставали з криниці місяць” (збірник, упорядкований І. Чиркою) та українська казка “Як лис показав вовкові масло” (збірник, упорядкований В. Гнатюком). Актуальність і новизну цієї статті становить питання порівняльних досліджень мотивів та сюжетів українських та китайських казок, яка в українській фольклористиці розроблена недостатньо.

Завданням є: виявлення мотиву “виловлювання місяця”; з’ясування спільного та відмінного у досліджуваних текстах казок; порівняння спільного та відмінного у китайській та українській народних казках про тварин з досліджуваним мотивом; окреслення перспектив подальших досліджень сюжетів казок з мотивом “виловлювання місяця”. Вважаємо за доцільне звернути увагу на сюжет казки “Як мавпи діставали з криниці місяць” з урахуванням українських казкових сюжетів та тих, які увійшли до “Порівняльного покажчика сюжетів. Східнослов’янська казка”.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що спільним у китайському та українському фольклорі є збережені тексти казок про тварин, які належать до найдавніших творів. Руйнування сакрального значення зумовив втрату казкою магічної функції як частини обряду і стимулював зародження та розвиток розважального компоненту. Дослідження засвідчують у казкових текстах відбиток пізніших історико-культурних епох та впливу людського фактору на автентичність архаїчного тексту. Важливо, що у китайській казковій традиції сюжетів про тварин зафіксовано порівняно мало (близько 30), у той час як в українській казковій сюжетиті нараховується значно більше (понад 210 одиниць).

Персональний склад засвідчує, що досліджувані тексти китайської народної казки та української народної казки належать до групи казок про тварин. Досліджувана китайська казка має повчально-дидактичний характер (з рисами розважальності), у той час як українська казка належить до трікстерських казок. Спільним цих двох текстів є мотив “виловлювання місяця”, але в китайському тексті це сталося через незнання та малий життєвий досвід, а в українському ж – трікстер вдало скористався глупотою свого опонента. Важливо, що ці дві казки мають подібний мотив “виловлювання місяця”, але в основі текстів лежать різні сюжети.

Ключові слова: китайська народна казка, українська народна казка, казка про тварин, мотив, сюжет.

Китайські народні казки є частиною багатой культури Китаю та мають давню історію. Вони сповнені життєвої мудрості і важливих уроків. В усній формі вони передавалися спрдавна. І. Березовський вказує, що “в Китаї ще у ХХІІ ст. до н. е. був відомий збірник казок – “Шан-Хої-Кінг”” [Березовський 1976]. Б. Ріфтин зазначає, що китайські казкові сюжети досить рано потрапили до письмової літератури. Дослідники вказують, що попри інтенсифікацію видання збірників легенд і казок у період 1950–1963 рр., ані раніше, ані у цей період у Китаї не було створено жодного більш-менш повного та репрезентативного зібрання народних казок [Рифтин 1972]. Наразі єдиної і повної типології китайських народних казок не існує, А. Упоров пропонує класифікувати з урахуванням жанру, змісту, цільової аудиторії та джерела на: дитячі казки, казки про природу і тварин, чарівні казки, побутові казки, гумористичні казки та анекдоти, казки про духів і привидів, історичні казки, оповіді та легенди, казки, які складно класифікувати (пояснення природних явищ, моральні повчання і пригодницькі історії) [Упоров 2019, 114]. Тож науковці працюють у напрямку систематизації та класифікації фольклорних записів.

У різний період в українській науці з’являлися дослідження присвячені китайському фольклору, китайським казкам зокрема. Наприклад, І. Базік, Т. Корольова – “Переклад китайськомовних казок англійською та українською мовами”, Л. Калашник – “Особливості використання казки на заняттях з китайської як іноземної”, М. Гандзюк – “Фантастичні якості героїв китайських та українських народних казок”, О. Козоріз, Є. Предибайло – “Сюжети українських та китайських казок, образи головних героїв”, А. Мартинець, Т. Чередник, І. Ілійчук – “Китайська народна казка про Ма Ляна: окремі аспекти дослідження”, І. Немченко – “Мотив змагальності бідняка й багатія в українських та китайських народних казках”, Н. Репнякова – “Система образів тварин у китайських народних казках” та ін. Проте питання порівняльних досліджень мотивів і сюжетів українських та китайських казок в українській фольклористиці розроблена недостатньо, що і становить *новизну та актуальність* пропонованого дослідження.

Метою статті є дослідження мотиву “виловлювання місяця” у китайській та українській народних казках про тварин. Завдання полягає у: 1) виявленні мотиву “виловлювання місяця”; 2) з’ясуванні спільного та відмінного у досліджуваних текстах казок; 3) порівнянні спільного та відмінного у китайській та українській народних казках про тварин з досліджуваним мотивом; 4) окресленні подальших досліджень сюжетів казок з мотивом “виловлювання місяця”. Об’єктом дослідження є текст китайської народної казки “Як мавпи діставали з криниці місяць” зі збірника, упорядкованого І. Чиркою (“Китайські народні казки”), та української народної казки “Як лис показав вовкові масло” зі збірника “Українські народні байки (звіринний епос)”, упорядкованого В. Гнатюком (подібний текст “Масло у ставку” було зафіксовано М. Зінчуком на Наддніпрянщині [Зінчук]).

Казка є одним із найдавніших фольклорних жанрів, казки ж про тварин вважаються найдавнішим утворення казкового епосу. Вони виникли практично одночасно з міфами, тривалий час зберігаючи синкретичні риси первісного мистецтва слова. Як зазначає Л. Дунаєвська, передумовою розвитку казки про тварин як фольклорного жанру є “десакралізація тотемних персонажів при

збереженні їх зооморфності. У міру відмирання тотемних вірувань казки про тварин збагачуються побутовими мотивами, у тім числі і анекдотичними” [Дунаєвська 1997, 99]. Цікаво, що за давніх часів ці тексти були сакральними, не належали до загальновідомої та широко розповсюдженої інформації. Ознайомлення та передача цих знань “непосвяченим” (жінкам і дітям) табуувалася. Тоді казка мала магічну функцію – її виконували для забезпечення вдалого полювання, підвищення врожайності тощо [Грищенко 2010, 100]. З часом казкові тексти набувають естетичного, повчально-дидактичного, розважального характеру. У художній обробці залишки ініціації (наприклад, обряд посвячення супроводжувалися катуванням і тілесними ушкодженнями) збережено у народних казках, але поступово згладжуються і розмиваються. Казкові тексти поступово переходять до суто дитячих жанрів. Проте така позиція і подібне сприйняття текстів народної прози є хибними.

Прикметно, що як дослідники китайських, так й українських казок про тварин вказують на пізніші редакторські втручання та зміну у відомих нині текстах. На думку Б. Ріфтіна, небагато китайських казок про тварин дійшли до нас у сильно зміненому вигляді. Дослідник вказує, що час руйнував і змінював давню основу багатьох сюжетів. Фантастичне змінювалося буденним, на зміну чудесному приходило звичайне, також прослідковуються зміни казкового сюжету [Ріфтин 1972]. На подібному акцентують увагу й українські казкознавці: “Українські казки про тварин, як вони відомі нам нині, – твори уже більш пізнього часу, і їх образи, характери та ситуації, в умовах яких вони діють і розкривають свою сутність, мають аж ніяк не буквально, а лише переносне, алегоричне значення” [Березовський 1976]. Тож очевидними є нашарування пізніших епох, вплив усного побутування, внесок оповідачів та записувачів.

За дослідженнями, у китайському казковому епосі казки про тварин представлені незначною кількістю. Наприклад, в укладеному німецьким ученим В. Еберхардом 1937 р. каталозі китайських казок вміщено лише 7 сюжетів про тварин. Завдяки пізнішим записам зараз цю цифру можна збільшити у тричотири рази. Нечисленність казок про тварин у Китаї, мабуть, пов’язана з надзвичайно раннім переходом китайців до землеробства і забуття мисливського промислу, а також бідністю фауни в Китаї, де у густонаселених районах відсутні необроблені землі та неосвоєні ліси [Ріфтин 1972]. Укладений М. Андрєєвим “Сюжетний покажчик українських народних казок” 1930-их рр. містить значно більшу кількість – 210 сюжетів казок про тварин. Укладач “відразу зазначає наявність 299 сюжетів (що співвідноситься з “Порівняльним покажчиком сюжетів. Східнослов’янська казка”, 1979). Проте майже кожен номер (позиція) має варіанти, що позначаються зірками (*), римськими цифрами (I, II, III) чи латинськими буквами (A, B, C). Окрім цього, нумерація іноді переривається (напр., 6, наступний – 10), що свідчить про взірцевий варіант покажчика Аарне-Андрєєва. Тобто сюжети, що не мають місця в українській казковій традиції, випускаються, а додаткові – варіативні – вписуються з відповідними позначками, згаданими вище” [Андрєєв 2015, 17]. Варто згадати, що матеріали рукопису цього покажчика було перекладено та видруковано лише 2015 р. українською фольклористкою С. Карпенко, чим було збагачено українське казкознавство.

У “Сюжетному покажчику українських народних казок” М. Андрєєва мотив “виловлювання місяця” представлений у текстах з сюжетом 34 та **34 (у “Порівняльному покажчику сюжетів” (Далі: ППС) АА -34* та АА 1250, якому присвяtimo увагу трохи далі). Отже, в описі сюжету 34 вказано: *сир у криниці: лисиця показує відображення місяця в криниці і говорить, що це сир; вовк пірнає по нього* [Андрєєв 2015, 29], в описі **34: *“лисиця говорить, що на дня криниці – масло (не показує при цьому місяця). Вовк випиває всю воду воду, стаючи при цьому гладким, як бик, лисиця сміється над ним”* [Андрєєв 2015, 29]. (Для порівняння, у ППС: *“Масло в пруду: лиса говорить волку, що на дне пруда масло (“отражение месяца”); волк пытается выпить всю воду, чтобы достать масло; лиса смеется над ним”* [Бараг 1979]). Китайська казка “Як мавпи діставали з криниці місяць” за персонажним складом (представники тваринного світу) та мотивом (“виловлювання місяця”) відповідає сюжету 34 у сюжетному покажчику М. Андрєєва. Що й обґрунтовує залучення до порівняльного дослідження з українським текстом.

За дослідженнями, “оповіді про життя тварин створювалися і розповідалися з метою передачі молодому поколінню знань про повадки і поведінку звірів, щоб, зустрівшись з тією чи іншою твариною, людина знала, як їй поводитись” [Лановик 2005, 408]. Тож у тексті казки “Як мавпи діставали з криниці місяць” маємо унаочнення передачі знань та домінування досвіду. Отже, мавпеня вирішило, що місяць упав до криниці і захотіло його врятувати: *“Одне маленьке мавпеня видряпалося на дерево і побачило внизу під собою криницю. Хутко спустилося воно на цямрину і зазирнуло всередину. Ой лишечко! Там на самому дні сяяв повноликий місяць. Злякалося мавпеня: адже коли місяць потоне, то в лісі стане зовсім темно. Щодоуху кинулося воно до ватаги”* [Чирка 1991, 58]. Тож маємо акцент на відсутності знань у маленького мавпеняти і після певних рухів та дій усіма членами ватаги найстарша мавпа повідомляє про хибність висновків та підтверджує свої слова: *“Велика мавпа задерла голову й глянула на небо. Звідти до неї усміхався ясний повний місяць. / Погляньте! – звернулася вона до всієї ватаги. – Місяць спокійнісінько висить собі на небі, а там, у криниці, певно, його відображення. Виласьте, дурні, мерщій сюди! Усі мавпи послушали її і хутко повиласили з криниці. Потім посідали на розлогому гіллі і, весело сміючись, позирали на ясне коло повного місяця”* [Чирка 1991, 59].

Пропонуємо звернути увагу на образ мавпи у китайській культурі. Здібність мавпи до наслідування, імітації та численність форм поведінки робить її символіку загалом суперечливою. Вона уособлює як позитивні, так і негативні сторони людини. За давніми містеріями, мавпа уособлює собою стан людини перед тим, як в неї увійшла душа. Мавпа уособлює також повернення людини, позбавленої божественної природи, до тваринного стану [Символ]. В. Шкелебей вказує, що “мавпа в китайських прислів’ях хитра, підступна і вивертка” [Шкелебей 2012, 181]. За іншими висновками, “у китайській культурі мавпа є шанованим і шанованим символом. Це розумна, пустотлива, смілива і яскрава істота. Мавпа є незаперечною емблемою в китайській культурі, впливає на літературу, народні обряди, історію, мистецтво та повсякденне життя. Мавпа також є дев’ятим знаком китайського зодіаку, а її китайська назва – “шен-хоу”, що означає “метал” у теорії Усін. У Стародавньому Китаї мавпа також вважалася щасливим символом” [Антропология]. Отже, трактування образу мавпи

у китайській культурі є неоднозначним, у фольклорі використовується як позитивний, так і негативний образ.

У тексті ж казки “Як мавпи діставали з криниці місяць” їх змальовано кмітливими, розсудливими, навіть доброзичливі, готові на добрі вчинки. Вочевидь, або ж у ході фіксації, або під час підготовки до публікації китайською мовою, або ж у процесі перекладу було відредаговано, максимально адаптовано цей текст для акцентування на дидактичному компоненті. Також можна припустити, що в регіоні, де було записано першоджерело мавпи є тотемною твариною, що й отримало відповідне відображення.

Тексти з трікстерськими витівками, т. з. “трікстеріада”, широко представлені і популярні у фольклорі. Загалом, трікстера можна охарактеризувати як хитрого маніпулятора, провокатора, який задля розваги або ж заради власної вигоди, насміхається, глузує, кепкує з інших. Дослідження засвідчують, що “у всіх трюках незважаючи на зовнішнє розрізнення, складається одна ситуація: успіх трікстера цілковито залежить від дії антагоніста, і тому його власна діяльність спрямована на те, щоб, маскуючи свої цілі, моделювати його зворотні реакції, керувати його поведінкою у напрямі самовдоволення трікстера. Для цього він повинен увесь час враховувати не лише свої інтереси, але й інтереси антагоніста (другого суб’єкта) – його цілі, бажання, мотивації, способи дій. Боязкого трікстер лякає, хвальковитому – лестить, спесивого – драгує, сильному – демонструє свою готовність покори, жадібному – пропонує лжевигідну справу” [Карпенко 2007, 93]. Б. Ріфтин зазначає, що у китайському казковому епосі цикли казок про хитромудрі витівки звірів не сформувалися, оскільки розвиток казок про тварин у них призупинився, вочевидь, у давнину [Рифтин 1972]. Проте спостереження за поведінкою мавп у природному середовищі дає підстави припускати наявність трікстерських трюків у фольклорі Китаю. Але за певних обставин свого часу не були зафіксовані або ж зберігаються у важкодоступних архівах та чекають на наукове осмислення. В українському казковому епосі тексти про хитромудрих звірів є дуже популярними, представлені значною кількістю сюжетів.

Наприклад, українська народна казка “Як лис показав вовкові масло” з досліджуваним мотивом належить до казок з трікстерським началом, що і відрізняє ці два тексти. Колізія полягає у бажанні лиса зберегти собі життя: “Одного разу ішов вовк через поле тай надібав лиса. Каже він до него: Я, брате, такий голоден, щьо гину; я би шось їв; я ніц, лиш мусю тебе їсти тай ужк. – Лис ек то учюв, каже: Ти мене не їж, а я тобі дам зараз шос доброго попоїсти; їв бис, каже, масла?” [Гнатюк 1916, 122]. Потім це бажання перетворилося на трікстерський трюк – вовка осміяно та принижено. Важливо, що лисиця належить до основних казкових трікстерів, у фольклорі, казках зокрема, вона є символом підступності та хитрості. “Опонентом” є вовк, якого вона перемагає (дурить). “Ядром трюку є провокація: всі маскування і симуляції незалежно від їх тактики спрямовані на збудження дієздатності антагоніста, які є вигідними для трікстера, і дозволяють йому використовувати антагоніста для досягнення власних цілей” [Карпенко 2007, 93]. А от у фіналі трікстер отримує ще і суто психологічне задоволення – сміх над більшим та сильнішим опонентом: “а лис у яму тай зареготав си” [Гнатюк 1916, 122].

Ознака, яка визначає жанрову своєрідність українських народних казок про тварин, є алегоризмом. “Для одних казок він є засобом вираження змісту, для інших – лише тим ключем, за допомогою якого ми відкриваємо поетичні особливості. У першому випадку звірі уособлюють різні типи людей, і характери персонажів казки розкривають їх стосунки. Хоч звірі живуть в обставинах, властивих лише для них, вчинки їх завжди “по-людському” логічно вмотивовані і виражають у казках суспільну або моралізаторську ідею. Алегорія таких казок – це ніби поширена метафора, яка пронизує казку” [Грищенко 2010, 74]. На наш погляд, саме алегоризм казок про тварин і сприяв появі подібного соціально-побутового тексту. Як набагато пізніші утворення, соціально-побутові казки втратили первісний міфологічний смисл і набули певної гротескної семантики. Соціально-побутова казка подає найбільш точне відображення соціальних, побутових, суспільних проблем “Сюжети, мотиви, образи казки характеризуються специфічними художніми засобами, формуються на іншому ідейному ґрунті, ніж казки про тварин та чарівні казки. Ці казки мають велике морально-етичне навантаження: висміюються людські вади, є вираженням народних уявлень про добро і зло, правду і неправду, справедливість і підлість” [Грищенко 2010, 115]. Г. Сухобрус вказує, що первісна основа жанру казок про тварин давно втрачена, ототожнення тварин і людей у цих казках є привабливим художнім вимислом [Карпенко 2007, 21]. Говорячи про витoki соціально-побутової казки, О. Бріцина вказує на стародавнє походження і зв’язок “доісторичних уявлень і форм мислення. Водночас, предметом зображення в ній є сучасні оповідачеві історична діяльність, тобто дійсність класового суспільства. Саме зіткнення двох історичних світів, двох світоглядних систем і визначає художню своєрідність” [Бріцина 1987, 5].

Отже, аналіз китайської народної казки “Як мавпи діставали з криниці місяць” та української народної казки “Як лис показав вовкові масло” демонструє подібність мотиву “виловлювання місяця” у цих двох текстах, їх належність до тваринного епосу. Але ці два тексти відрізняються, є неподібними у сюжетному плані і не належать до однакового різновиду казок про тварин.

Розглядаючи мотив “виловлювання місяця”, звичайно, ми не можемо оминути й казковий інший сюжет з цим мотивом, до якого можна віднести текст китайської народної казки “Як мавпи діставали з криниці місяць”. ППК у розділі “Анекдоти” серед групи сюжетів “Про дурнів і простаків (пошехонців)” міститься сюжет АА -1250 “*Тащат из колодца будто бы, упавший туда месяц*”. Цей сюжет представлений текстом зі збірника етнографічних матеріалів А. Можаровського “Из жизни крестьянских детей. Этнографические материалы. В приложении русские народные присловия. Собрал в Казанской губернии Александр Можаровский. Казань, 1882”. Текст “Казанцы в Кабане месяц бреднем ловили” має усі ознаки етносоціумної групи фольклорної прози: “*Один татарин увидел раз в колодце отражение луны и подумал, что она упала туда с неба. Он спустил туда бугор, чтобы вытащить ее, но багор вместо луны задел в колодце за бревно. Татарин тащил, тащил, тащил, кричал, да, как веревка-то порвалась, и хлопнулся со всех ног затылком об землю, а глаза прямо к месяцу и закричал: “Ай Алла! Больно ушибся, да месяц вытащил”* [Можаровский 1882, 86]. Отже, текст китайської народної казки “Як мавпи діставали з криниці місяць” належить до групи казок про тварин.

А текст “Казанцы в Кабане месяц бреднем ловили”, який було зафіксовано на території Казанської губернії, можна віднести до анекдотів про дурнів і про-стаків, що є набагато пізнішим утворенням (до етносоціумної групи фольклор-них текстів належать твори, тематика, проблематика та персональний склад яких стосується відображенням співіснування, взаємодії представників різних етносів, фольклорне відображення їх взаємин та співбуття у соціумі. Такі тек-сти акцентують на етнічній приналежності персонажів, на домінуванні фоль-клорних патернів, які і мають визначати поведінку, чітко постулюють народні уявлення про етнічного Свого, Інакшого або ж Чужого). У майбутньому про-ведення порівняльного дослідження відкриває нові перспективи проведення досліджень китайської народної казки та зафіксованої Казанської губернії.

Акцентуємо увагу, що такий сюжет відсутній у покажчику М. Андрєєва, що дозволяє припустити про відсутність серед власне українських казок тексту з цим сюжетом.

Також у тексті китайської народної казки “Як мавпи діставали з криниці місяць” можна прослідкувати контамінацію двох сюжетів: сюжет АА 1250 (дістають воду з криниці: зверху криниці кладуть колоду; одна людина три-мається за колоду руками, наступний дереться донизу і береться за його ноги і т. д. (подібним чином кілька чоловік намагаються спуститися з дерева) <...> [Бараг 1979]), порівняймо, “Порадилися мавпи і вирішили, що пропозиція слухна. Позазазили на дерево. Одна мавпа міцно вхопилася задніми лапами за гілляку, що простяглася над криницею, і повисла вниз головою. До неї при-чепилася інша мавпа, взявшись своїми задніми лапами за передні старої. Так, тримаючись одна за одну, мавпи повисли довгою вервечкою над криницею. Останнім у цьому довгому ланцюгу було мавпеня” [Чирка 1991, 59] і сюжет АА-1250 (витягують з колодязя місяць, який начебто туди упав [Бараг 1979]): “Велика мавпа підбігла до криниці і зазирнула всередину. Ясне коло місяця справді виблискувало на дні. Скликкала вона всю ватагу й каже: – Справа кепська! Місяць упав у криницю. Треба якось дістати його звідти, поки він не потонує. – Лізьмо на дерево! – запропонувало мавпеня. – Почіпляємося одне за одного і довгим ланцюгом спустимося прямо в криницю. Так і витяг-немо його звідти” [Чирка 1991, 59].

Отже, спільним у китайському та українському фольклорі є те, казки про тварин належать до найдавніших творів. Знищення ореолу сакральності зумо-вив переформатування магічної функції казки як частини обряду і стимулю-вав зародження та розвиток розважального компоненту. Дослідження демон-струють у казкових текстах вплив пізніших історично-культурних епох. Про-те у китайській казковій традиції сюжетів про тварин зафіксовано порівняно мало (близько 30), у той час як в українській казковій сюжетитці нараховується значно більше (понад 210 одиниць).

Персональний склад засвідчує, що досліджувані тексти китайської народної казки та української народної казки належать до групи казок про тварин. Ки-тайська казка “Як мавпи діставали з криниці місяць” (збірник, упорядкований І. Чиркою) має повчально-дидактичний характер з рисами розважальності, у той час як українська казка “Як лис показав вовкові масло” (збірник, упоряд-кований В. Гнатюком) належить до трікстерських казок. Спільним цих двох текстів є мотив “виловлювання місяця”, але в китайському тексті це сталося

через незнання та малий життєвий досвід, а в українському ж – трікстер вдало скористався глупотою свого опонента. Окремо варто наголосити, маючи подібний мотив, ці дві казки мають в своїй основі різні сюжети. Результати статті відкривають перспективи подальших розвідок та проведення подальших порівняльних досліджень китайського та українського казкового епосу.

ЛІТЕРАТУРА

Андрєєв М. П. Сюжетний показчик українських народних казок / упоряд., встуна стаття, післямова та переклад з рос. С. Д. Карпенко. Біла Церква : ТОВ “Білоцерківдрук”, 2015. 184 с.

Антропология: стародавні китайські символи та їх значення. URL: <https://cutt.ly/tITHB6E> (дата звернення: 10.01.2022).

Бараг Л., Березовский И., Кабаников К., Новиков Н. Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка. URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/sus/index.htm> (дата звернення: 07.01.2022).

Березовський І. Казки про тварин. (Українська народна творчість). Київ : Наукова думка, 1976. 575 с. URL: <https://cutt.ly/fleAEK9> (дата звернення: 10.01.2022).

Бріцина О. Соціально-побутова казка / упоряд., передм. та примітки О. Ю. Бріциної. Київ : Дніпро, 1987. 281 с.

Грищенко І. В. Народна проза Куп'янщини у записках Петра Іванова: сюжет, мотив, образ. Миронівка : ЗАТ “Миронівська друкарня”, 2010. 164 с.

Дунаєвська Л. Ф. Українська народна проза (легенда, казка) – еволюція епічних традицій. Київ : “Бібліотека українця”, 1997. Вид. 2-е. 384.

Зінчук М. Українська народна казка Подніпров'я (Наддніпрянщини). *Українські народні казки* / Записав, упорядкував і літературно опрацював М. Зінчук. URL: <https://cutt.ly/cOzPHJT> (дата звернення: 05.02.2022).

Карпенко С. Д. Міфологічні мотиви в українських народних казках про тварин. Біла Церква : ВАТ “Білоцерківська друкарня”, 2007. 170 с.

Чирка І. Китайські народні казки: для молодшого шкільного віку / упоряд., вступне слово та переказ з кит. І. К. Чирка; мал. О. М. Михайлової-Родіної. Київ : Веселка, 1991. 159 с.

Лановик М. Лановик З. Українська усна народна творчість : підручник. 3-є вид., стер. Київ : Знання-Прес, 2005. 591 с.

Можаровский А. Из жизни крестьянских детей. Этнографические материалы. В приложении русские народные присловия. Собрал в Казанской губернии Александр Можаровский. Казань, 1882. 95 с. URL: <https://cutt.ly/nPRq5a4> (дата звернення: 05.02.2022).

Обезьяна (символ). *Megabook. Универсальная энциклопедия Кирилла и Мефодия*. URL: <https://cutt.ly/PIrvobX> (дата звернення: 10.01.2022).

Рифтин Б. Герои и сюжеты китайских сказок. Китайские народные сказки / пер. с кит. Б. Рифтина. Москва : ГРВЛ-Наука, Восточная литература, 1972. С. 5–24. URL: <https://coollib.com/b/123845/read> (дата звернення: 10.01.2022).

Упоров А. В. Сущность китайских сказок, аспекты и этапы их изучения и проблемы типологии. *Вестник Хакасского государственного университета им. Н. Ф. Катанова*. 2019 № 29. С. 108–115. URL: <https://cutt.ly/TPRld7v> (дата звернення: 15.01.2022).

Українські народні байки (звіринний епос) [Електронна копія]. Львів : Накладом Наук. т-ва ім. Шевченка. З друк. Наук. т-ва ім. Шевченка, 1916. *Наукове товариство ім. Шевченка. Етнографічний збірник*; Т. 37–38. Т. 1–2: [Електронна копія] / зібрав В. Гнатюк. Електрон. текст. Дані (1 файл: 234 Мб). 1916 (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2011). URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=1051> (дата звернення: 15.01.2022).

Шкелебей В. В. Образи міфічних, диких та свійських тварин в китайських прислів'ях та приказках. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2012. Вип. 19. С. 175–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2012_19_26 (дата звернення: 15.01.2022).

REFERENCES

Andryeyev M. (2015) *Syuzhetnyy pokazhchik ukrayins'kykh narodnykh kazok*. TOV Bilotserkivdruk. Bila Tserkva (in Ukrainian).

Antropolohiya: starodavni kytays'ki symvoly ta yikh znachennya, available at: <https://cutt.ly/tITHB6E> (in Ukrainian).

Barag L., Berezovskiy I., Kabashnikov K., Novikov N. (1979) *Sravnitel'nyy ukazatel' syuzhetov. Vostochnoslavyanskaya skazka*. URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/sus/index.htm> (in Russian).

Berezovs'kyu I. (1976) *Kazky pro tvaryn. (Ukrayins'ka narodna tvorchist')*. Naukova dumka. Kyiv, available at: <https://cutt.ly/fIeAEK9> (in Ukrainian).

Britsyna O. (1987) *Sotsial'no-pobutova kazka*. Dnipro. Kyiv (in Ukrainian).

Hryshchenko I. (2010) *Narodna proza Kup'yanshchyny u zapysakh Petra Ivanova: syuzhet, motyv, obraz*. ZAT Myronivs'ka drukarnya. Myronivka (in Ukrainian).

Dunayevs'ka L. (1997) *Ukrayins'ka narodna proza (lehenda, kazka) – evolyutsiya epichnykh tradytsiy*. Vyd. 2-e. Biblioteka ukrayintsya. Kyiv (in Ukrainian).

Zinchuk M. *Ukrayins'ka narodna kazka Podniprov'ya (Naddniprolyanshchyny)*. *Ukrayins'ki narodni kazky*, available at: <https://cutt.ly/cOzPHJT> (in Ukrainian).

Karpenko S. (2007) *Mifolohichni motyvy v ukrayins'kykh narodnykh kazkakh pro tvaryn*. VAT Bilotserkivs'ka drukarnya. Bila Tserkva (in Ukrainian).

Kytays'ki narodni kazky: dlya molodshoho shkil'noho viku / uporyad., vstupne slovo ta perekaz z kyt. I. K. Chyrka (1991). *Veselka*. Kyiv (in Ukrainian).

Lanovyk M. And Lanovyk Z. (2005) *Ukrayins'ka usna narodna tvorchist' : pidruchnyk*. 3-ye vyd., ster. Znannya-Pres (in Ukrainian).

Mozharovskiy A. (1882) *Iz zhizni krest'yanskikh detey. Etnograficheskiye materialy. V prilozhenii russkiye narodnyye prisloviya. Sobral v Kazanskoy gubernii Aleksandr Mozharovskiy*. Kazan', available at: <https://cutt.ly/nPRq5a4> (in Russian).

Obez'yana (simvol). *Megabook. Universal'naya entsiklopediya Kirilla i Mefodiya*, available at: <https://cutt.ly/PIrvobX> (in Russian).

Riftin B. (1972) *Geroi i syuzhety kitayskikh skazok. Kitayskiye narodnyye skazki*. GRVL-Nauka, Vostochnaya literatura. Moskva. pp. 5–24, available at: <https://coollib.com/b/123845/read> (in Russian).

Uporov A. (2019) “Sushchnost' kitayskikh skazok, aspekty i etapy ikh izucheniya i problemy tipologii”. *Vestnik Khakasskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. F. Katanova*. № 29, pp. 108–115, available at: <https://cutt.ly/TPRld7v> (in Russian).

Ukrayins'ki narodni bayky (zviryunnyy epos) [Elektronna kopiya]. – L'viv : Nakladaom Nauk. t-va im. Shevchenka. Z druk. Nauk. t-va im. Shevchenka, 1916. Naukove tovarystvo im. Shevchenka. Etnohrafichnyy zbirnyk; T. 37–38. T. 1–2: [Elektronna kopiya] / zibrav V. Hnatyuk (1916). – Elektron. tekst. Dani (1 fayl: 234 Mb). – 1916 (Kyyiv: NBU im. Yaroslava Mudroho, 2011), available at: <https://elib.nlu.org.ua/view.html> (in Ukrainian).

Shkelebey V. (2012) “Obrazy mifichnykh, dykykh ta sviys'kykh tvaryn v kytays'kykh prysliv'yakh ta prykazkakh”. *Komparatyvni doslidzhennya slov'yans'kykh mov i literatur. Pam'yati akademika Leonida Bulakhovs'koho*. Vyp. 19, pp. 175–183, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2012_19_26 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 07.02.2022